

2020. február 10–16.

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

Petényi Katalin
a Jób lázadásáról

Szerb Antal öröksége

Film:
Akik már nem öregszenek meg
1917

Fotó: Lambert Attila

A megbékélésért a film nyelvén

Beszélgetés Petényi Katalinnal,
a Jób lázadása forgatókönyvírójával

Gyöngyössy Imre és Kabay Barna Jób lázadása című, 1982-ben készült és Oscar-díjra jelölt filmjét teljeskörűen felújították. A holokauszt nemzetközi emléknapján mutatták be Budapesten, az Uránia Nemzeti Filmszínházban, azóta pedig az ország több mozijában játsszák. A film egy gyerek szemével ábrázolja a holokausztot. A történet ötletgazdájával és egyik forgatókönyvírójával, Petényi Katalinnal beszélgettünk.

A film készítésének idején, a 80-as évek első felében a holokauszt közel sem volt annyira benne a köztudatban, mint ma. Hogyan talált rá erre a témára?

– Éveken keresztül kutattam Ámos Imre tragikus sorsú festőművésznének, a holokauszt áldozatának munkásságát, akiről később több könyvet is írtam. Miközben festészetének gyökereit kerestem, elmentem a szülőfalujába, Nagykállóra. Ott döbbenetesen szembesültem azzal a szomorú ténnyel, hogy az egykor virágzó paraszt-zsidó kultúrából, közösségből jóformán semmi sem maradt. Mindössze hárman tértek vissza a koncentrációs táborokból. Találkoztam Barna Andrással, az egyik túlélővel, aki mesélni kezdett a múltból. Szavai nyomán megelevenedett előttem a Tisza menti csodarabbik világa. A II. világháború előtt a Kárpátoktól délre, a Tisza és a Bodrog között egy különleges paraszt-zsidó közösség élt. Szinte minden falu rabbijának csodatevő erőt tulajdonítottak: a bodrogkeresztúri Reb Sájele a szegények papja volt, akiről azt mondták, kenyeret és halat szaporított Jézushoz hasonlóan, az újhelyi rabbi a szerelmesek egymásra találását segítette, Taub Eizikhez, a pásztorfiúból lett nagykállói cádikhoz (igazhívó, a közösség szellemi vezetője – a szerk.) pedig a gyermektelen házaspárok zarándokoltak gyermekáldásért. A csodarabbik azt tanították, hogy Isten előtt a legfontosabb a szeretet és a másik ember tisztelete. Elvetették az aszkézist; az örvendező szolgálattal, a munkával, a tánccal, az imádsággal, minden tevékenységükkel az Urat dicsérték. Fölfedezték az élet szépségét. Hittek abban, hogy a legendákhoz hasonlóan a jó mindig győz a rossz felett. A rabbi, a tiszteletes és a katolikus

pap jó barátságban voltak. Elmentem Taub Eizik cádik sírkápolnájához, ahol még mindig ott voltak a hozzá intézett kérések. A temető pusztuló sírkövei is a múltat, az itt élő közösséget idézték. Férfjemmel, Gyöngyössy Imrével és Kabay Barnával hamarosan újra ellátogattunk Nagykállóra, és elhatároztuk, hogy filmet készítsünk az ártatlanul elhurcolt Tisza menti paraszt-zsidó közösségről.

Filmünk másik ihlető motívumát férjem gyermekkori élményei jelentik. Édesapja egy Tolna megyei faluban volt orvos, Imre ott töltötte a gyermekkorát. Élt ott egy zsidó házaspár, Kohn Emánuel és a felesége, Margit asszony. Imre nagyon szerette őket, és sokat játszott a kis vegyeskereskedésükben. 1944 tavaszán történt deportálásuk életre szóló megrázkódtatást jelentett számára. Gyakran emlékezett vissza rájuk fájdalommal.

A film története szerint a jómódú juhász, Jób és felesége, Róza, miután elveszítik hét gyermeküket, 1943-ban, a vészkorszak hajnalán örökre fogadnak egy hatéves keresztény kisfiút, hogy ráhagyják a vagyonukat és a kultúrájukat. Valóban megtörtént eseményről van szó?

– Valóságos motívumok ihlették a filmet, de fikció. Egyrészt szeretnénk volna emléket állítani ennek a hittel, reménnyel teli, a természet közelségében élő paraszt-

zsidó közösségnek, amit elpusztított a holokauszt. Másrészt a keresztény–zsidó megbékélést akartuk szolgálni. Azt már a forgatókönyv írása közben elhatároztuk, hogy mindent a kisfiú szemszögéből fogunk ábrázolni, mert így érzelmileg közelebb kerülhetünk ehhez a tragikus történethez. Nem a holokauszt brutalitását akartuk megmutatni, hanem azt az értékkel telített világot, ami visszavonhatatlanul, végleg eltűnt.

A film története párhuzamba állítható a bibliai Jóbéval, hiszen ő is hét gyermekét veszíti el, mégis, az emberi ésszel felfoghatatlan csapások közepette is megmarad az Istenbe vetett hite.

– Valóban, a bibliai Jób történetéből indultunk ki, mert a XX. századi Jób is annyi csapás érte, mint az ószövetségé. Ami filmünkben azonban Jób lázad, mégpedig azzal, hogy megkísérli az anyagi és lelki értékek továbbadását. Jóbnak nagyon erős, lélekből fakadó, valódi, élő hite volt, ebből tudott táplálkozni, továbblépni, túlélni a sorozatos tragédiákat. Ez adott erőt neki mindenben. Lelki értékekben rendkívül gazdag világ ez a paraszt-zsidó közösség. A haszidizmus Galíciából indult ki, és eljutott hozzánk is. Érdekes, hogy Yehudi Menuhin, Chagall, Elie Wiesel is ebből a világból származott.

Számomra Jób az egyetemes megbékélést és szeretetet jelképezi. Hiszen még a haszid közösség vezetőjével, Mendele rabbival is vitába száll, aki meg-
roja, amiért egy gój gyermeket fogadott örökbe.

– Ahogyan más filmünkkel is, ezzel is a megbékélés és a szeretet üzenetét szeretnénk közvetíteni.

Nagyon érdekes számomra Jób barátjának, a vándor koldus szerzetesnek, Günther barátjának az alakja. Ő fogalmazza meg a film egyik kulcsmondatát, az evangéliumot idézve: „Isten Báránya, te, aki elveszed a világ bűneit, irgalmaz nekünk!” Hozzáteszi, nincs több, ez minden, ez a tanítás lényege. Az emberiség jelentős része mégis nemet mond erre.

– Ez nehéz kérdés, én csak a saját felelősségünkről tudok beszélni. Ez pedig az, hogy továbbadjuk ezt az üzenetet az embereknek, a film nyelvén.

Jóbnak erős a hite, de amikor a kisfiú megbetegszik torokgyíkban, és reális a veszélye annak, hogy őt is elveszítik, már-már feladja a reményt. Ekkor a felesége, a gyakran zsörtölődő Róza az, aki figyelmezteti: reménytelenséggel ne vétkezzen.

– A reménytelenség is bűn. Minden korban, különösen napjainkban nagyon nagy szükségünk van a reményre. És a szeretetre. A filmünkben azt akartuk bemutatni, miként születik meg a szeretet. Jób és Róza megvásárolják a gyermeket, aki egy kis vadóc. Fialat kora ellenére átélte már egy tragédiát, hiszen a pusztában, ahol szolgált, felgyulladt az akol. A szülőknek és a gyerekek kezdetben semmi közük nincs egymáshoz, főleg Róza idegenkedik a kisfiútól. Aztán fokozatosan eljutnak a kölcsönös, mély szeretetig, amely mindennél többet jelent számukra. Róza az, aki kimondja: „Nem adlak oda, nem vehet el tőlem senki már.” Egy évet töltenek együtt, és ez idő alatt Jób és Róza teljesen összefonódik lel-
kileg Lackóval, a kisfiúval.

A film egyik jelenetében Jób egy katonaszökevénynek odaadja az órát, amit egyébként a kisfiúnak, Lackónak szánt volna örökségként. Azt mondja a férfinak, adja el, az árából pedig fizesse le a hivatalos személyeket, akik így szemethunynak a tette fölött. Lényegében megmenti a szökevény életét. Jób ezt mondja ekkor: „Segítjük a Teremtőt, János, de néha az Isten az emberrel együtt is kevés.”

– Csak a saját meggyőződésemet tudom mondani: hiszek Istenben, de vannak tragédiák, amelyek láttán tanácstalan vagyok, amelyekre nincs magyarázat. Miért történt meg a holokauszt? Miért halt meg annyi ember a Gulagon? Miért gyilkolják az utóbbi időben a keresztényeket többfelé a világban? Miért lesz áldozat az a rengeteg ember? Miért ismétlődnek a világpusztulá-

sok, a testvérharcok, miért lángol fel újra és újra a gyűlölet a népek, a nemzetek között? Ezekre nem tudunk magyarázatot adni. Vannak dolgok, események, melyek megfejthetetlen titkok maradnak számunkra. A legnagyobb tudású teológusok sem tudnak válaszolni ezekre a kérdésekre.

A filmbeli Jób együtt él ezekkel a tragédiákkal, mégis megmarad jónak, másokat segítő embernek.

– A haszidok vallották, hogy az életben a legfontosabb Isten és a másik ember szeretete, a segítségnyújtás. Jób mindenkin segít, és keresi a kiutat, hogy továbbadhassa az örökséget, amit a lelkében hordoz.

Tragikus, ahogyan a kisfiú, a korából adódóan, nem ért semmit, csak azt érzékeli, hogy vége szakad annak a szeretetvilágnak, amibe váratlanul belecsöppent. A film talán legszívszorítóbb jelenete, amikor a lovas szekéren Auschwitzba hurcolt Jób és Róza megtagadják Lackót, hogy tovább élhessen.

– Ez Jób és Róza életének legtragikusabb pillanata: lemondani a gyerekről, a legszerettebbéről, hogy megmentse az életét. A film végén az egyedül maradt kisfiú hosszú futásában és kétségbeesett Messiás-kiáltásában Jób utolsó intelmére emlékeztünk: „Keresd a Messiást, mert ő társad lesz.”

A Jób lázadásához kapcsolódóan 1987-ben férjével és Kabay Barnával elkészítették a Cso-
darabbik földjén című dokumentumfilmet. Ennek számomra talán legelgondolkodtatóbb motívuma, hogy békében és szeretetben éltek egymás mellett zsidók és magyarok, ám amint a politika elhintette a gyűlölet magvait, előállt a vészhelyzet és bekövetkezett a tragédia.

– Ez minden korban, ma is így van. Az emberek könnyen manipulálhatók. Ezért nagyon nagy a felelőssége többek között a médiának. Nem mindegy, mit hirdet naponta az embereknek. A dokumentumfilmünkben megszólal két parasztember. Az egyik azt mondja: „Megparancsolták a csendőrök, hogy be kell fognom a lovakat a szekér elé, hogy elvigyem őket. Mit tehettem volna mást?” A másik viszont eleresztette a lovait az erdőbe. Pedig a parasztember számára a ló a legnagyobb kincs, mégis, inkább ezt tette, mint hogy elvigye a deportált zsidókat. Ugyanakkor azáltal, hogy megtagadta a parancsot, az ő élete is veszélybe került. Voltak, akik segítettek, mások viszont félték, ezért inkább elfordultak.

Engem Jézus keresztútjára emlékeztet az a jelenet, amikor egy asszony tejet akar vinni a szekéren elhurcolt egyik zsidó embernek, de a csendőr kiüti a kezéből a csuprot.

– Elmondom Önnek, hogy amikor kikerült a film Cannes-ba, a nem hivatalos

programba, az akkori filmfőigazgató ott a helyszínen megtámadta, azt állítva, egészen biztosan nem fordult elő olyan, hogy egy parasztasszony tejet adott volna egy elhurcolt zsidónak. Sajnos ilyen vádakkal is szembe kellett néznünk. Pedig sok túlélővel beszéltem, aki elmesélte, hogy voltak olyanok, akik a közelükbe merészkedtek, és odacsempésztek nekik egy kis kenyert.

A film egyik rendezője, az Ön férje, az 1994-ben elhunyt Gyöngyössi Imre a vészkorszak idején Pannonhalmán volt diák. Köztudott, hogy a főapátság menedéket nyújtott az üldözött zsidóknak. Hogyan hatott ez az élmény a Jób lázadására?

– 1944 őszétől a Pannonhalmi Bencés Főapátság a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alá került, védettnek minősült. Imre tizenéves volt akkor. Tudott arról, hogy a monostorban a menekültek között zsidó személyeket, gyerekeket bújtatnak a szerzetesek. Egész életére megmaradt benne egy rész az emberi kiszolgáltatottság megrázó élménye, másrészt a példa, hogy a szerzetesek a saját életüket kockáztatva mentették az üldözötteket. Imre nyolc évig volt a pannonhalmi apátság gimnáziumának tanulója, ahol nemcsak az európai kultúrát, a világra nyitott, vallási türelmet hirdető bencés szellemet ismerte meg, hanem egyedülálló, Istenbe és az emberbe vetett hitet kapott, ami a legsúlyosabb kríziseken is átsegítette. Egyetemista volt, amikor 1951-ben egy éjszaka letartóztatták, és államellenes összeesküvés vádjával három év börtönbüntetésre ítélték. A legkegyetlenebb sztálinista börtönökben eltöltött évek meghatározták az egész életét, a művészetét. Soha nem beszélt arról, hogy milyen szenvedéseken ment keresztül. Egyik írásában úgy fogalmazott, hogy a börtön volt az élete kincsestára. Olyan emberekkel találkozott ott, akik egymásban tartották a hitet és a reményt. A börtön élménye készítette később arra, hogy – mint a Jób lázadásában is – a század üldözötteinek, a történelem áldozatainak üzenetét közvetítse.

Szomorú, de a filmben ábrázolt borzalmas valóság bármikor megismétlődhet. Sőt, az elmúlt hetvenöt esztendőben több helyen – Kambozsában, Boszniában, Ruandában, Nigériában – megismétlődött, és nincs kizárva, hogy hasonló tragédiák történhetnek a jövőben is. Mit várnak a digitálisan felújított alkotás újbóli bemutatásától?

– Azt, hogy a film érzelmileg megérinti az embereket, hogy figyelmeztet a felelősség, a belső szabadság fontosságára. A film pozitív értékeket mutat fel az erőszakkal szemben, és reményeink szerint hozzájárul az emberek, a vallások közötti megbékéléshez.

(A filmről írásunk a 8. oldalon.)

Bodnár Dániel
Fotó: Lambert Attila

A bölcsész író

Szerb Antal öröksége

Az író és irodalomtudós Szerb Antalra emlékezünk halálának 75. évfordulóján. Keresztapja Prohászka Ottokár volt, tanára Sík Sándor. Piarista diák volt, cserkész és legfőképpen bölcsész. Doktori disszertációját Kölcsényről írta. Nevették a magyar kultúra legműveltebb hordozójának, a magyar irodalom legművészeibb összefoglalójának. Balfon érte az erőszakos halál, 1945. január 27-én.

Van íróink között egy különösen kedves figura, egy „szemüveges filozopter”, pontosabban a szemüveges filozopter; az örök bölcsész. Úgy hívják, Szerb Antal.

„Mit jelent bölcsésznek lenni 2020-ban?” – tették föl a kérdést nemrég egy interjúban *Heidl Györgynek*. Válaszát így kezdte: „Életformát, gondolkodásmódot, jó ízlést, kritikai attitűdöt, elemző és szintetizáló gondolkodást...” Ha azt kérdeznénk, mit jelentett bölcsésznek lenni száz évvel ezelőtt, a felsorolás elemei akkor is megállnának a helyüket. Szerb Antal portréját vizsgálva kirajzolódik a bölcsészalkat: állandó, sürgető, teremtmény szellemi feszültségben él; az egészet keresi, a teljességet, ugyanakkor iróniával tekint önmagára és a világra; gondolkodása kritikus, elemző és szintetizáló; alapszükséglete a művészet. Visszaemlékezések szerint Szerb Antal „egyszerre volt lankadatlanul kutató tudós, szenvedélyes örökölvasó, bravúrosan szerkesztő és fogalmazó író, lelkiismeretes középiskolai tanár és könnyed társasági ember”.

A novellákban és *A Pendragon legendában* élénk lép ez a figura, úgy hívják, doktor Bátky. Szerb Antal önarcképet készített, tündöklő önróniával. Mulat magán, a könyvtárlakó bölcsészen, amely típusnak önnönmagánál igazibb képviselője aligha létezik. Már a híres regény elején megkacagtatja az olvasót bemutatkozásával: „Bölcsészdoktor vagyok, a fölőleges tudományok tudora, és mindennel foglalkozom, ami rendes embernek nem jut eszébe.” Pedig Bátky János-Szerb Antal számára ez az életforma halálosan komoly, hiszen az egyetlen lehetőség. Művei magukkal ragadók, valamiféle állandó rezgés és feszültség munkál bennük, intuitív élelátása világít. Az ironikus-önironikus és az áhítatos-vallomások hang kettőssége szövi át, szervezi és teszi izgalmas és szép szellemi élménnyé a szövegeit. „Ironizálva, hogy tompuljon a vallomások jelleg. Szkeptikusan, hogy tompuljon a lírai jelleg. Nem akar meghatódni, ezért félénken mosolyog. (...) Majdnem patosz, teljes ironia. E kettősség vibráló.” Az ironiát már idéztük, jöjjön most a vallomás a bölcsészletről (szintén *A Pendragon legendából*): „Amint ültem a félhomályban, veszendő apró ember az óriási könyvespolcok árnyán, visszafordult processzióban vonultak a századok. Hol vannak a Stuartok, és hol van *Cromwell* immár?... de megmarad a könyv és az ember örökös szomjúsága.”

Tizenkilenc évesen, elsőéves bölcsészhallgatóként ismertem meg Szerb Antalt. Tanárunk „uszított rá” minket, igencsak sikeresen, a vallásfilozófia-előadáson, mondván, regényei sok vallástörténeti adatot tartalmaznak. Azt hiszem, rögtön megéreztük azt az édes ízt: „Szerb Antal egész munkásságának van valami különleges, finom könyvi jellege. Olyan ember írásai ezek, akinek a betű, a könyv, az irodalom mindennél döntőbb, mélyebb és sorsformálóbb valóság volt az életben.” Már nem tudom, *A Pendragon legendával* kezdtem-e vagy az *Utazás holdvilágba*, a világos vagy a sötét tónussal... Most csupán egy karakter, illetve egy kép erejéig nyitok ki a regényeket. Hangulatot teremteni. Biztatásul.

Az *Utazás holdvilágba* vessünk egy pillantást Ervinre. Zsidónak született, majd katolizált, szerzetes lett, és már életében szentként tisztelték. Rendi nevén Pater Severinus, Gubbióban él. Kulcsfigura, a főszereplő Mihállyal egymás ifjúkorának tanúi. Feren-

cesként találja meg önmagát, mint azt Mihály megállapítja: „ez Ervin igazi arca, kezdettől fogva erre az arcra készült.” Az önmagát még kereső Mihály mégis értetlenül áll, faggatja a szenvedélyes ifjúból aszkétává vált Ervint az élete felől. „Amint az évek múlnak, egyre nő bennem a béke...” – mondja ő.

És a kép *A Pendragon legendából*: „A tó tükre tintafekete volt (...) Kimondhatatlan bánatú fák nyújtották bele ágaikat, és a kis nádas zúgott. A tó partján egy öregasszony ült. Biztosan ott ült már az első Earl of Gwynedd idejében is. (...) egy mérhetetlenül ócska hálót foltozott. És időnként egy-egy kavicsot dobott a vízbe. (...) fonta, fonta a hálót, mintha a sors lett volna, közben kavicsokat dobált a tóba.” A tó a Llyn-Coled, valahol „a kelta erdő mélyén”. Ebbe dobták az ötszáz bárd holttestét, az ötszázét, aki „dalolva ment”... Azt mondják, a tó walesiül sír azóta is. És hogy milyen ereje van egy-egy Szerb Antal-i képnek? Rég, a „filozopter” években a Néprajzi Múzeumban láttunk egy képet egy kedves csoporttársammal. Feledhetetlen a pillanat, csak állunk, nézzük, és egyszerre szólalunk meg: mint az öregasszony *A Pendragon legendában*. A múzeumbeli kép egy guzsaly mellett fonó öregasszonyt ábrázolt. Éppen olyan volt, épp oly időtlen, mint walesi rokona.

Két korszakra szokás osztani Szerb Antal pályáját. Szépirodalmi műveinek java a másodikban született. Az első még a tudós korszaka volt. Aztán a tudós visszahúzódott, és a művész győzött. A művész a szabadabb. „(...) ahol a tiszta költői érték, a zseni-mozzanat problémái kezdődnek – innen kezdve az író behunyja a szemét, és befelé hallgatózik, önmagába. (...) az üdvözültek mosolyával és megadó tehetetlenségével emelgeti a karját és vonogatja a vállát, jelezve, hogy olyan rejtélyek elé értünk, amelyeknél meg kell állni.”

A két nagy irodalomtörténet már így, ezzel a viszonyulással, ebből a behunyt szemű hallgatózásból született. Bennük Szerb Antal „ereje, műveltsége, szellemi és erkölcsi bátorsága”. A *világirodalom története* elején állnak e híres mondatok: „Inkább gyakorlati, mint elméleti cél vezetett: hogy kezére járjak azoknak, akik Magyarországon olvasni szeretnének, segítsék nekik, hogy könnyebben kiismerhessék magukat az írók és művek végtelen és gyönyörű sokadalmában. (...) Vannak, akik szórakozásból olvasnak, és vannak, akik műveltségüket akarják olvasmányaikkal gyarapítani; de én a harmadik olvasóra gondolok, arra, akinek az olvasás életfunkció és ellenállhatatlan kényszer – csak ez az igazi olvasó. (...) Azt szeretném, ha át tudnék adni valamit a gyönyörűségből, a megrendülésből, a megszállottságból, amelyet én éreztem egyes művek olvasása közben, amit nekem jelent az, hogy van a világon irodalom.”

Mindkét irodalomtörténet állandó társam; kiapadhatatlan források. Tényekért, tanácsokért egyaránt hozzájuk fordulok. De még inkább örömet, vigaszt, sugallatért, barátságért.

Elmentem Balfra. Oda, ahol „ezt a lobo-
góan gazdag szellemű, gyöngéd szívű, a
magyar költészetért vallásos áhítattal ra-
jongó tudóst, a művelt magyarságnak ezt a
kedves ajkú tanítómesterét 1945. január 27-
én, mikor elgyöngült karjai már nem bírták
a szakadatlan sáncmunkát, katonaőrei
puskatussal agyonverték”. Azon a napon,
amikor az auschwitz-i tábort felszabadították,
hazánk szélén még tombolt az iszonyat.
Nem egészen három hónappal előbb
munkaszolgálatosokat lőttek tömegsírba,
Abda határában. Irodalomtörténetünk e
szomorú névsora a Balf névvel folytatódik.
Prohászka Ottokár keresztfiának, Sík Sándor
tanítványának utolsó stációja ez a falu
lett. A veszendő kis figura, az *utas* itt tette
meg utolsó lépteit. Feje fölött talán ott vilá-
gított a hideg hold. Talán baljóslatú és ve-
szedelmes hangulata volt akkor ennek az
ártatlan tájnak, mely ma ködbe-csöndbe
burkolózva fogadott. A szép Fertő-táj... fe-
hér falú templom, temetővel körülvéve, a
dombtetőn... a kapu előtt az emlékmű:
még talpon lévő, mögöttük roskadozó, a
sor végén már elfeküdt embereket jelképe-
ző kőtáblák. Rajtuk számok, amiké az
emberek változtak abban a rettenetes kor-
ban. Név csak néhány kövön áll. Köztük
három jámbor, szelíd bölcsész neve, akik-
nek az irodalom volt a mindenük: Szerb
Antal, *Sárközi György* és *Halász Gábor*. Aki-
ket végül is megöltek, mert maguk sosem
öltek.

Ég egy kis gyertya és száll egy ima, bé-
két adó. És a vágy: csak soha olvasatlanul
ne maradjon legalább. Ha kinyílik a könyv,
előlép az író, és mellénk szegődik, barátsá-
gát ajánlva. Úgy köszönt mindig, ahogy a
Magyar irodalomtörténetben tette: „Lectori
salutem – üdv az olvasónak!” Vagy így:
üdv az *Olvasónak* (annak a harmadiknak)!

Borsodi Henrietta

Egy lepkés tányér – Pécsről

Pécsi polgár őseim, akik nagyon szerették, gyűjtötték és sokszor a családtagok nevével ékes felirattal rendelték meg a Zsolnay-gyár remekeit, valamennyien nagy becsben tartották, óvták és őrizték, ugyanakkor használták is ezeket a gyönyörű porcelán étkezőeszközöket. Miért, miért nem, távoli gyerekkoromban, a János utca 3. szám alatti, birsalmaillatú lakásban, apám nagynénjének, az én „Ómim-nak” nagyon otthonos, még társbérletként is töretlen harmóniájú rezidenciáján az én kedvenceim nem a névbetűs, valódi arannyal cirkalmazott vagy éppen a színjátékos eozinból készült ritkaságok, remekek voltak. Sokkal inkább egy, azokhoz képest egyszerű, de páratlan szépségű étkezőeszköz. Amit egy fia aranyozás sem díszített ugyan, ellenben a megszokott, vajsárga alapon voltak finom, zöld levélkék, sötétkékek körberajzolt, halványlila virágtenyerek, és volt mindig csak két, egyes darabokon (mint az itt látható képen is) sötétkék, más esetben pedig kék-lila pillangó.

Nemrég tudtam meg, hogy ezeket a szépséges, lepkés porcelánokat éppen százötven esztendővel ezelőtt, 1870-ben kezdték gyártani a szülővárosomban. Kislány, illetve kamasz lány koromban, fájdalom, éppen ezt az életvidó, felnőtt- és gyer-

mekszemek örömeire tervezett garnitúrát már rég elfújta a Zsolnayak nevezetes alkotóműhelyét is alaposan feldúló történelem szele.

Magántörténelmünk pedig úgy hozta, hogy nekem ezekből a szí-
vemhez közeli dara-
bokból egy árva porcelánmorzsányi sem jut-
hatott. Ám a közeli-
múltban, távoli gyerek-
korom és a régi Pécs
szép ritmusú, a mai-

hoz képest komótos életének üzeneteként, két ilyen csodatányér mégis megtalálta az utat szeretteim emlékére híven őrző otthonunkba. Most – természetesen – nem teríték ezekkel a kincsekkel, hiszen nemhogy a gépi, de a kézi mosogatástól is nagyon félttem őket. Mégis fontos szerepük van a mindennapjaimban; ha olykor fokozott otthonosságélményre, akár kifejezetten *János utca 3. élményre* vágyom, elég, ha rájuk pillantok. Nem *műgyűjtés* ez, ahhoz sem helyünk, sem anyagi eszközeink nincsenek. Hanem sokkal több annál: hűség mindenkihez és minden olyan, lelki értéket képviselő tárgyhoz, amely természetemet, egyéniségemet alakította. Meggyőződésem, hogy mindenki életében akadnak – akár lepkék nélkül – ilyen lepkés fogódzók.

Petróczi Éva

európaRÁDIÓ

A református értékadó

94,4 Mhz 102,1 Mhz 90,4 Mhz 100,5 Mhz 100,0 Mhz
Debrecen Mezőkövesd Miskolc Nyíregyháza Sátoraljaújhely

europaradio.hu

EGER 91.8 MHz | MISKOLC 95.1 MHz | TOKAJ 101.8 MHz
SÁTORALJAÚJHELY 90.6 MHz | GYÖNGYÖS 102.2 MHz
ENCSE 95.4 MHz | HATVAN 94.0 MHz | TÖRÖKSZENTMIKLÓS 96.4 MHz

SZENT István RÁDIÓ

szentistvanradio.hu

ÖRÖMHÍR MINDENKINEK!

INFO@KATRADIO.HU | 061 255 3333

MAGYAR KATOLIKUS RÁDIÓ
katolikusradio.hu

Olyan volt, mintha háborúsdit játszanánk

Hatalmasat dörrent az ágyú, amint a tüzek elsütötték ezt az irgalmatlan tömegpusztító fegyvert az I. világháború egyik harcmezéjén. A katonák hátraugrottak, hogy a löveg nagy erejű lökéshulláma és a visszacsapódó töltényhüvely nehogy megsebezze őket. Ez volt a nyitánya a világháború nyilvánvalóan egyik legnagyobb csatájának az angol dokumentumfilm szerint, amit mostanában játszanak a mozik, *Akik már nem öregszenek meg* címmel. A XX. század legtöbb csatája úgy kezdődött, hogy az egyik harcoló fél, nagy meglepetést okozva, korai hajnalban óriási ágyútűzzel árasztotta el az ellenség állásait. Csak ezután indult meg a gyalogság rohama, a páncélos egységek mögött nyomulva.

Azt gondolnánk: elég sok filmet láttunk már mindkét világháborúról, vajon mi újat mutathatnának még nekünk? A mai digitális technika segítségével azonban utólag retusálhatók, feljavíthatók, kiszínezhetők a korabeli felvételek, és így szinte egy napjainkban forgatott játékfilm minőségéhez fogható alkotást láthatunk a moziban egész estés programként.

Peter Jackson, *A gyűrűk ura* trilógia Oscar-díjas rendezője látott neki a nagy munkának: ő és a stábja a legmodernebb technológiai megoldások alkalmazásával újította fel a száz évnél is régebbi archív felvételeket, és egy részüket színészsé is varázsolta. Ezáltal szinte életre kelnek a vásznon azok az emberek, akik a leghitelesebben mesélhetnek a történekről: maguk a katonák, akik testközelből tapasztalták meg a háború tragédiáját.

A film elején, elég hosszan, majdnem fél órán keresztül a vetítvásznonhoz képest kis méretű, fekete-fehér képsorokat láthatunk. Csak amikor a katonák a kiképzésük után végre a harctérre érnek, akkor szélesedik ki a film, és vált át színesre. Az eseményeket eredeti hangfelvételek kísérik, a nagy háború veterán katonái kommentálják a látottakat, általában csak egy-egy mondattal. A film feliratos; nem is szabadna szinkronizálni az egykori katonáknak az adott pillanathoz illő szavait. Ezek a hadi sajtós munkatár-

belenéző katonák mondanak valamit, ami a szájmozgásuk alapján is kikövetkeztethető.

A dokumentumfilmben angol katonákat látunk, akik a németek ellen harcoltak a nyugati fronton. Hogy pontosan hol, az nem derül ki, nem is fontos, csak egyszer hangzik el, hogy talán Belgiumban. A film készítői számára a háború a katonák szemszögéből volt érdekes. Azt akarták megmutatni, hogyan viszonyultak az addig még soha nem látott, világméretű konfliktushoz akkor és később azok, akik túléltek a kataklizmát. Mi, kései utódok – közülünk is legfőljebb csak a ma már idősebb generációhoz tartozók – a nagyapáinktól még hallhattunk az 1914 és 1918 között zajló I. világháborúról. Ám a visszaemlékezés nagyon töredékes, hiszen a harctereket megjárt egykori katonák legtöbbször nem szívesen beszéltek a fronton töltött hónapjaikról, éveiről. Persze akadtak olyanok is, akik később megírták az emlékeiket, de ezek viszony-

lag kevesen voltak.

„Nem bánom, hogy a részese lehettem. Persze azt kívánom, bár ne lettem volna, de végül túléltem” – mondja a filmben egy veterán katona, egy másik pedig így foglalja össze a fronton átéltet: „Nem volt rám túl nagy hatással, mert még nem voltam járatos a világ dolgaiban, gyerek voltam, akárcsak a többiek. Olyan volt, mintha háborúsdit játszanánk, de aki itt meghalt, az nem

kelt fel többé.” Egy másik emlékező szerint: „Otthon az édesanyánk mindent megcsinált helyettünk. A fronton muszáj volt megtanulunk magunkra főzni, zoknit stoppolni, gombot felvarrni, és más hasonló dolgokat. Ez is a napi teendőink része volt.” „Nem éreztem megbánást, se félelmet. Hiszen aki ezt túléli, az túlél bármit” – hallhattuk egy másik volt katonától. „Fél év vagy egy év, és már vége is, itt a vége, fuss el véle” – gondolták sokan. De tudjuk, nem így lett.

A felújított dokumentumfilm képsoraiból egy egész történet kerekedik ki. A néző eleinte nem is sejteti, hogy mi következik, valóban olyan benyomása van, mintha egy játékfilmet látna. A fent idézett veteránok megszólalásaival indul a mozi, majd a bevonulás és a kiképzés képei következnek, és akkor egyszer csak kiérünk a frontra. A közben elhangzó mondatok arról tanúskodnak, hogy a katonáknak fogalmuk sem volt róla, milyen a háború. Mai ésszel felfoghatatlan: alig várták, hogy a fronton lehessenek már.

A filmből megismerhetjük a lövészárkok hétköznapijait, napi-
rendjét. Egy műszak négy napig tartott, két óra szolgálat után

sak által készített eredeti képkockák persze némafilmek voltak, és a kézikamera használatának megfelelően változó sebességűek. Peter Jackson és csapata nemcsak színezte és egyenletes sebességűvé tette a képsorokat, hanem hangot is adott hozzájuk. Halljuk az ágyúk és más fegyverek dörgését; időnként a kamerába bele-

Egyfajta hisztériás érzés
lett úrrá mindenben.

négy óra pihenő következett. A körülményekről is sok minden kiderül. Például az, hogy a tetvek, ezek a naponta tízszer táplálkozó kis szörnyetegek nagyon megkeserítették a katonák életét.

A film fordulópontja akkor következik be, amikor a szolgálatból leváltott katonákat, akik négynapos pihenőjüket töltik, egyszer csak egy, a főhadiszállásról érkezett, váratlan parancssal intenzív kiképzésre rendelik, nem sok időt hagyva nekik a pihenésre. „A hadtestparancsnok azt mondta, utasítást kapott a német vonalak áttörését célzó művelet megkezdésére.” És elindultak a katonák vissza a frontra. „Minket nem avattak be, csak annyit tudtunk, hogy valami nagy dolog készül. Azt mondták, hogy szuronnyal kell megrohamoznunk a német géppuskásokat.”

Ezer ágyút és több mint háromszáz tankot vonultattak fel a frontvonalra, amint azt megtudhatjuk a veterán katonák megszólalásaiból. A feladat ez volt: egy rövid tűzérségi előkészület után parancsszóra kiugrás a lövészárkokból, és szuronyos puskával előrenyomulás a senki földje és az ellenséges német állások felé. A dokumentumfilm ezen a ponton is megmutatja az 1914–1918-as nagy háború igazi arcát. A filmek meg sem próbálták szépíteni a jeleneteket vagy akár csak hősiessé tenni a katonákat. Az angol támadók végül is két tűz közé kerültek: hátulról a saját ágyúiktól kellett tartaniuk, elől pedig a német zárótűz tizedelte őket. Aztán amikor a szögesdrót akadályokon is sikerült áthatolniuk, irdatlan kézitusa, véres öldöklés kezdődött. A mozgóképek innentől kezdve raszteres, fekete-fehér újságfotókra válnak, így mutatják be a film készítői az ember ember elleni küzdelmet, s közben továbbra is halljuk a veteránok mondatait és a fülsiketítő csatazajt, amit a robbanások és az ordítások okoztak az ütközet folyamán.

A harc egyszer véget ér; így történt itt is. Halottak és sebesültek ezrei feküdtek a csatatéren. A filmben láthatjuk, amint a túlélő

katonák vérző sebekkel tántorognak vissza a segélyhelyre, ahol az orvosok megpróbálják bekötözni őket. Angol kísérettel német hadifoglyok érkeznek mindenhol. Az egyik kommentárból megtudhatjuk: „Általános volt az egyetértés köztünk és a németek között, hogy a háború értelmetlen és szükségtelen volt.” Elhangzik az is: „Nem volt ránk többé szükség.” 1914 és 1918 között csaknem egymillió brit katona vesztette életét a fronton. Aztán a bombatölcsérekben újra virágzott a liliom és a szarkaláb – mondja egy veterán.

A vetítővászonon a kép újra keskenyre vált és fekete-fehérre változik. A hazatérő katonák életének képeit látjuk. Beilleszkedésük a civil életbe nem volt éppen könnyű. Valahol kiírták: „Veteránokat nem alkalmazunk.”

A visszatérőket a hátszágban maradt civil társadalom nem értette, hiszen senki sem tudta elképzelni, milyen is lehetett a lövészárkok-háború, amikor bármelyik percben becsapódhatott egy lövedék. „Az emberek nem értették, milyen szörnyű dolog a háború. Azt hitték, a háború egyetlen hosszú lovassági roham volt. Az emberek nem gondoltak bele, hogy mire képes egy modern fegyver.”

A film végén néhány mondat rávilágít a lényegre: „Egyedül az bosszantott fel, mikor a leszerelés után visszamentem dolgozni, bementem a boltba, és a pult mögött egy ismerős fiú ült. Azt mondta: »Nem láttalak mostanában. Éjszakás voltál?«”

Az olvasóban felvetődhet a kérdés: miért készítenek ilyen filmet, és miért írunk róla ilyen részletességgel? Hiszen régen el-

múlt, száz évvel ezelőtt történt mindez, és az öreg veteránok közül sem él már senki. Mégsem feledhetjük el ezeket az időket. Ha éppen nincs is háború a közelünkben, az ember valahogy úgy érzi, hogy elképesztően törekény a civilizációnk, amely körülvesz bennünket. A békét, a kiegyensúlyozott polgári életet törekény cserépedényben hordozzuk, ahogyan találóan többször is megjegyezte *Bolberitz Pál* a pesti ferences templomban tartott előadásában. Egy szinte tökéletesen retusált dokumentumfilmmel jobban pedig semmi sem tudná közel hozni a nézőkhöz a háború véres valóságát és értelmetlenségét.

A szintén nemrég bemutatott, világháborús témájú játékfilm, az 1917 meg sem közelíti ennek a dokumentumfilmnek az erejét, hitelességét. Az *Akik már nem öregsenek meg*, ahogyan említettük, a végére kerek történeté alakul. Az 1917-nek alig van története, és az sem túl eredeti. A néző ott a filmek minden igyekezete ellenére sem tud igazán azonosulni a lövészárkok-háború valóságával.

(Az *Akik már nem öregsenek meg* című dokumentumfilmet Budapesten az Uránia Nemzeti Filmszínházban vetítik. Továbbá országsszerte számos más helyszínen, többek között Szombathelyen, Szegeden, Pécsen, Miskolcon, Nyíregyházán is bemutatják, magyar felirattal, a Pannonia Entertainment forgalmazásában.)

Mészáros Ákos

Mindannyiunknak jobbá és Jóbbá kell válnunk

A holokauszt nemzetközi emléknapján, az auschwitz-birkenai koncentrációs tábor felszabadulásának 75. évfordulóján, január 27-én mutatták be az Uránia Nemzeti Filmszínházban *Gyöngyössi Imre és Kabay Barna Jób lázadása* című, 1982-ben készült és Oscar-díjra jelölt filmjét, melyet teljeskörűen restauráltak, és most országsszerte vetítenek a mozikban.

A moziba sietve azon gondolkodtam, vajon mi újat adhat ez az alkotás, hiszen számtalan művet olvastam, láttam a soáról. A *Jób lázadása* aztán azt az értetlen, fájdalmas érzést hívta elő bennem, amit eddig talán még nem éreztem a holokausztal kapcsolatban, vagy ha éreztem, nem jó helyen. Az érzés az eddigi helyről, a tudatomból a szívembe markolt: hogy lehet, hogy egy ember, akkor is, amikor az élete a megsemmisülés szélére kerül, majd pedig azon is túl, minden külső körülményre fittyet hányva mégis hisz, mégis bízik Istenben és az életben? Olyan ez, mint a fájdalom, ami akkor költözik belénk, amikor valakit hirtelen, akár egy betegség okán elveszítünk, amikor azt érezzük, hogy szétszakadt az ég, megszakad a szívünk... Nem értjük, mi miért történt, és nem marad más, csak a remény.

A film alatt és után gyermekkorom Nagyváradja jutott eszembe, és édesanyám, illetve az a megszámálhatatlan édesanya, akik Ceaușescu 80-as évekbeli Romániájában nevelték a gyermekeiket. A város személytelen panelrengetegében, amikor kívül minden összedőlő látszott, amikor nem volt fűtés az otthonokban, amikor gyakori vendég volt az áramszünet (a petróleumlámpa igazabb barát volt, mint a villany), amikor a patikáknál már csak az élelmiszerboltok polcai voltak üresebbek, amikor kenyér és tej csak akkor jutott, ha az ember korán reggel beállt a sorba... Az édesanyák mindezt eltakarták a szeretetükkel, és elhitették, át tudták adni nekünk, gyermekeknek, hogy az élet mindennek ellenére szép.

A mozi filmkockái is egy ilyen, sőt ennél súlyosabb korról szólnak. A jómódú juhász, Jób és felesége, Róza, miután elvesztik hét gyermeküket, 1943-ban, a vészorszak hajnalán örökbe fogadnak egy hatéves keresztény kisfiút, Lackót, hogy ráhagyományozzák a vagyonukat. De ennél is többet tesznek. A *Zenthe Ferenc és Temessy Hédi* által mesterien megformált főszereplők az összeomló világot elrejtik a gyermek szeme elől, és a bibliai Jób kitartásával, sőt a helyzettől szembeni lázadással akarják átadni a legfőbb örökséget: az élet mindennek ellenére szép. És ehhez egyetlen módszerük van: nem tesznek mást, mint szeretnek, hittel és cselekedettel. És bölcsességgel. Ahogy a történet mélypontján Jób megfogalmazza: „Segítjük a Teremtőt, de néha az Isten az emberrel együtt is kevés.”

Az egész estés mozi ezzel az eredetiséggel mesél a holokausztról. A csodatevő rabbik világába, egy különleges paraszt-zsidó közösség hétköznapijaiba vezet, és egy különleges esetet mutat be, ami akkoriban is elképzelhetetlen volt, és ma is az: egy hívő zsidó család keresztény gyereket fogad örökbe. Ennek a gyerekek a

szemüvegén keresztül láttatja aztán a rendezőpáros és a forgatókönyvíró a történetet, így téve még hangsúlyosabbá, az érdek nélküli gyermek kérdésein keresztül, a néző előtt ismert és tudott végkifejletet.

Habár már messze van a vészorszak, Ceaușescu diktatúrája és más diktatúrák is tovaszálltak, és mindenünk megvan, mégis lehet, hogy a legfontosabb hiányzik: hogy jobban odafigyeljünk egymásra, hogy szeressünk ebben a filmsorozatok, plázák és okostelefonok metszéspontjában elszemélytelenedő világunkban.

A filmbeli Jób a legszebb öszövétségi és újszövetségi emberképet mutatja meg nekünk. Azt a hívő embert, aki a Sínai-hegy lábánál, még mielőtt Mózes felolvasná a tízparancsokat, kijelenti: megcselekedjük és meghallgatjuk. És nem fordítva! Mert tudja azt, hogy az Élet teremtetője, a Mindenható nem akar rosszat az embernek, szereti az embert, és azt akarja, hogy boldog legyen. Ezért az istenhívő magatartás legelőször is a bizalom, és azt követi minden megismerés, amit az Úristen az embernek szán. A filmbeli Jóbnak nem csak a hite, a bizalma is erős Istenben: nem jöhet olyan rossz, ami megkérdőjelezné Urát és azt, hogy az élet szép. És mindebből cselekedetek is fakadnak. Nem csupán az, hogy az erős, pozitív, szinte karikatúraszerű fikció bekövetkezik: a hívő zsidó család befogad egy keresztény kisfiút, hanem az is, hogy Jób mindenkit, akit csak az élet elé hoz, ugyanazzal a hittel és bizalommal fogad és segít, mint a kisfiát. Mintha ismerné a jézusi tanítást, mely alapján megmérnek minket: mindazt, amit egygyel a legkisebbek közül tesztet, és mindazt, amit nem tesztet meg vele, velem tesztet vagy nem tesztet.

A film egy költői, de nagyon is valóságos hitvallás az élet és annak szépsége mellett. Arról beszél, hogy az élet ajándék. A Mindenható ajándéka. Minden korban tennünk kell azért, hogy az ember embernek farkasa, mások életének kioltója ne legyen – legyen az megfogant magzat vagy egy idősotthon, kórház, egy lakás kiüresedő magányában élő, sok szempontból értéktelennek tűnő idős ember. És ennek az életnek része az oltalmunkra szoruló teremtetett világ is. Az alkotás tudatosan vetíti elénk a bibliai Jób személyét, aki, ahogyan a filmbeli Jób is, hét gyermekét gyászolja. A szentírási részben a feloldást az jelenti, hogy habár Jób nem érti, miért történik vele mindaz, ami történik, mégis hűséges marad, hisz és bízik az életet adó Istenben, és esélyt ad annak, hogy egyszer majd mindent megérthet. A filmbeli Jób talán ennél is tovább megy – a szíve mélyén érzi, hogy az értelmetlennek tűnő szenvedésben és a halálban sincs egyedül: Isten mindig ott van. Tudták ezt azok az édesanyák Ceaușescu Romániájában, tudta a filmbeli Jób, tudta a kisgyerek és tudja a néző is, aki megrendülten, de maga is úgy áll fel a helyéről, hogy hisz és bízik a Mindenhatóban, és maga is továbbadja szavaival és cselekedeteiben: az élet szép!

Mint ámuló angyal

Ha egy filmről írni szeretnék, szándékosan nem tájékozódok előre a részleteiről. Hagyom, hogy megleljen. Arra vagyok kíváncsi, milyen hatást tesz rám a film, nem pedig arra, hogy ez meg fog-e egyezni az előzetes elvárásaimmal, esetleg mások véleményével. Így voltam *Sam Mendes* legújabb filmjével, az *1917-tel* is. A moziba beülve így azt sem tudtam, hogy az Oscar-díjas brit rendező alkotása olyan, mintha vágás nélkül forgatták volna.

I. világháború, 1917. április 6., nyugati front, valahol a Hindenburg-vonalnál. A németek látszólag visszavonultak, ám Erinmore tábornok (*Colin Firth*) szerint ez csupán csapda. Ezért kell két katonának azonnal eljuttatnia egy támadást lefűjő parancsot MacKenzie ezredeshez (*Benedict Cumberbatch*). Ha Schofield és Blake őrzetű (*George MacKay* és *Dean-Charles Chapman*) küldetése kudarcot vall, akkor „vérfürdő lesz, odavész ezerhatszáz ember, köztük Blake bátyja is”.

A parancs átvétele után a két katona azonnal nekiiramodik, mi pedig együtt rohanunk velük, bárhova mennek is. S miközben ők bátran törnek előre a senki földjén, mi, nézők egyre inkább úgy érezhetjük – egy darabig mindenképpen –, hogy magunk is részt veszünk az eseményekben. A kamera – az operatőr *Roger Deakins* volt – a lövészárokból ki-, majd újra beugrik – szorosán követve hőseinket. A filmet nézve lassanként kezdett tudatosulni bennem, hogy ez bizony egy káprázatos technikával készült mozi. Olyannyira, hogy egyszer csak azon kaptam magam, sok esetben nem is az eseményekre figyelek, hanem azon töröm a fejem, hogyan csinálták.

A film díszlete kifogástalan, ez azért is nagy teljesítmény, mert lövészárokról lévén szó, a nagy részét kilométereken keresztül kellett kiásni. A halottak és az elhullott állatok is – bocsánat a kifejezésért – élethűek, nem beszélve a le-

rombolt városról. A különleges kivitelezéssel párosulva mindez kivételes moziélményt nyújthatna, ám furcsa módon a végén mégis marad bennünk némi csalódottság. Nem teljesen világos ugyanis, hogy a rendező mit akart elérni ezzel a filmmel. Egy háborút egyetlen napba sűríteni nyilvánvalóan lehetetlen akkor, ha éppen csataszünet van. Hiányzik a filmből az első világháború egyik fontos jellemzője, a folyamatos ágyútűz. A gyilkos szuronyrohamból csak ízelítőt kapunk, de ez sem olyan, mint egy több tízezer emberrel végrehajtott támadás. A filmet nézve egyre inkább elbizonytalanodunk: most egy hiperrealista alkotást látunk, vagy egy sajátos – történet nélküli – balladát.

Ha jobban belegondolunk, egyiket sem. Ennél a filmnél ugyanis tényleg az egyedülálló látásmód a lényeg. A vágásnélküliség illúziója miatt azt hihetnénk, hogy az ábrázolni kívánt valósághoz fogunk közelebb kerülni, de ez tulajdonképpen nem igaz. Együtt mozgunk a katonákkal, ám gyakran olyan perspektívából látjuk az eseményeket, ami a legkevésbé sem valódi. Az állandó kameramozgás miatt úgy érezzük, mintha kíváncsi angyal módjára repkednénk a katonák körül.

Évtizedek óta tapasztalhatjuk azt a folyamatot, hogy az alkotók szeretnék egyre jobban behúzni bennünket a film világába. A szereplőkkel való azonosulást sokszor váltja fel a majdnem közvetlen jelenlét. Az *1917* esetében azonban megmaradunk ámuló nézőnek.

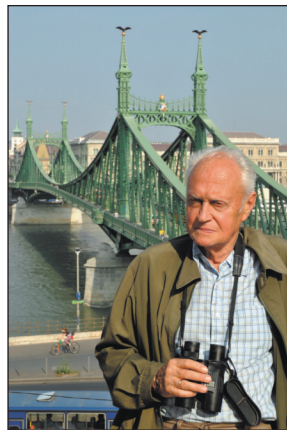
Baranyai Béla

TERMÉSZETRAJZ

Schmidt Egon

Korai „nyitni-kék”

Amikor leszálltam a buszról a Normafánál, fekete rigó ugrált egy félreállított kocs mellett. Néha eltűnt alatta, aztán a másik oldalon újra megjelent, szorgalmasan keresgélte elhullatott morzsák után. A városi feketerigó-állomány egy része évente áttelel. Elsősorban a hímek, de a tojók is. Négyemeletes házuk udvarán, a kukák körül, de a függőfolyosón is látom néha valószínűleg ugyanazt a barna tollú madarat. A vaskos törzsű bükkóriások között mindig törpének érzem magam, a magasban fölém hajló lombtalan ágaikkal fenséges nyugalmat sugároznak ezek a fák. Már vártam a csuszkákat. Egy oldalra nyúló, vastag ágon keresgéltek, és közben folyamatosan beszélgettek egymással. Ha valamelyikük odébb repült egy másik ágra, a párja nyomban követte. A kis énekesmadarak általában szezonálisan választanak párt. A csuszka kivételt képez, a hűség jelképe lehetne.

Mély „korr-korr” hangokkal hollópár szállt az erdő felett. Ők is együtt maradnak, és nagyon korán, már február második felében költeni kezdenek. Hangos „krü-krü-krü” kiáltással fekete harkály repült a fák között, és távolabb, ahol már nem láthattam, jellegzetes, nyávogó hangot adott. Ebből tudtam, hogy valamelyik fatörzsre ereszkedett. Európa legnagyobb harkálya rendszeresen költ ezekben az erdőkben, ovális bejáratú odút könnyű felismerni. Az üresen maradt üregekben aztán az itt ugyancsak gyakori, februárban érkező kék galambok költenek.

Közben szakadozni kezdtek az eget már napok óta borító komor felhők, és előbb csak bátortalanul, majd teljes pompájával előbukkant a nap. Nyomban megváltozott minden. Ezüstösen csillogtak a szürke bükkötörzsek, az egyiken már néhány perccel később sütkérező legyet láttam, és kissé halkán, szégyenlősen megszólalt a széncinege kedves, tavaszt váró „nyitni-kék”-je. Ezek a hangok és a langyos napsugarak mindig valami furcsa, bizsergő érzést keltenek bennem, pedig a tavasz sajnos még nagyon messze van. Gyermekekorom óta szeretem a madárdalt, nem véletlen, hogy a rigófélék, a rigók, a fülemüle, a vörösbegy, a rozsdafarkú és a többiek voltak a kedvenceim. Azt hiszem, elsősorban azért várom a tavaszt, hogy ezeket a csodálatos hangokat, az áprilisi, májusi koncertet hallgathassam.

A nap egyre jobban sütött, langyosan melegítő sugarait az arcomon éreztem. Kellemes, fanyar illat áradt a nedves avarból, és az elsárgult leveleken már farkaspókok szaladgáltak. A buszvégállomás felé tartva egerészölyv átható „hié” kiáltását hallottam, aztán fekete rigó riasztott. Talán az a madár, amelyet korábban a félreállított autó mellett láttam.